LIETUVA: 1 GRUPĖ

Lietuvos Vyriausybė visiškai atitinka minimalius prekybos žmonėmis eliminavimo standartus. Per ataskaitinį laikotarpį Vyriausybė toliau demonstravo rimtas ir tvarias pastangas, todėl Lietuva išliko 1-oje grupėje. Vyriausybė demonstravo rimtas ir tvarias pastangas priimdama naujus teisės aktus institucinės vaikų globos sistemai reformuoti; padidindama finansavimą NVO vykdomoms paramos aukoms programoms, tokiu būdu padidinant aukų ir rizikos grupėje esančių žmonių, kuriems teikiama parama, skaičių; identifikuojant daugiau aukų; tiriant ir baudžiamojon atsakomybėn patraukiant svarų skaičių prekiautojų žmonėmis. Vyriausybė parengė savivaldybėms skirtas kovos su prekyba žmonėmis gaires. Dvi savivaldybės sutiko sukurti kovai su prekyba žmonėmis skirtas darbo grupes, į veiksmo planus įtraukiant pagrindinių pilietinės visuomenės grupių atstovus ir įsteigiant vietoje naudojamus pranešimų mechanizmus. Nors Vyriausybė ir atitinka minimalius standartus, visgi tam tikri trūkumai nustatyti: nepakankama aukų apsauga tyrimo ir teismo proceso metu ir kai kurių tarnybų nepakankama kompetencija atpažinti prekybos vaikais indikatorių. Vyriausybė, bendradarbiaudama su NVO, organizavo mokymus teisėsaugos pareigūnams, tačiau kai kurie policijos pareigūnai nesugebėjo atpažinti prekybos žmonėmis aukų. Valdžios institucijos nenuosekliai įgyvendino aukų nustatymo ir informavimo mechanizmus visoje šalyje, ypač kaimo vietovėse.

LIETUVAI SKIRTOS REKOMENDACIJOS

Padidinti savivaldybių pajėgumus prekybos žmonėmis aukų nustatymui, ypač vaikų, pasitelkiant intensyvesnius mokymus policijos pareigūnams ir vaikų apsaugos tarnybų pareigūnams; patobulinti vaikų globos sistemą, siekiant apsaugoti pažeidžiamus vaikus; teikti specializuotas paslaugas nukentėjusiems vaikams globos namuose ir mišrios paskirties prieglaudose; įgyvendinti formalius aukų nustatymo ir informavimo mechanizmus visoje šalyje, ypač kaimo vietovėse; apsaugoti aukas nuo grasinimų ir pakartotinės skriaudos tyrimo ir teismo proceso metu, taip pat ir surenkant papildomus, adekvačius įrodymus, papildančius aukų liudijimą; didinti visuomenės informuotumą, mokyti nepasiturinčias ir socialinės rizikos bendruomenes apie prekybos žmonėmis rizikas.

BAUDŽIAMASIS PERSEKIOJIMAS

Vyriausybė sustiprino teisėsaugos pajėgumus. Baudžiamojo kodekso 147 ir 157 straipsniai kriminalizavo prekybą žmonėmis prostitucijos ir darbo tikslais, nustatydami pakankamai griežtas bausmes nuo 2 iki 12 metų įkalinimo, o kalbant konkrečiai apie prekybą žmonėmis prostitucijos tikslais, bausmės buvo proporcingos, lyginant jas su kitais rimtais nusikaltimais, tokiais kaip iššaginimas. Valdžios institucijos pradėjo 35 tyrimus (9 tyrimus dėl seksualinio išnaudojimo, 5 dėl išnaudojimo darbui, 14 dėl išnaudojimo kriminalinei veiklai, 4 dėl fiktyvių santuokų ir 3 kitais tikslais), palyginus su 29 tyrimais 2016 metais. Vyriausybė pradėjo 54 įtariamų prekyba žmonėmis asmenų baudžiamąjį persekiojimą (2016 metais – 64) ir nuteisė 20 prekiautojų žmonėmis, vadovaujantis 147 ir 157 straipsniais (2016 metais – 23). Beveik visi prekiautojai žmonėmis buvo nubausti įkalinimu nuo 2 iki 10 metų. Visgi vienas prekiautojas žmonėmis nebuvo įkalintas, bet sumokėjo baudą, o kiti du prekiautojai žmonėmis buvo nubausti įkalinimu, tačiau jų bausmes teismas suspendavo. Valdžios institucijos bendradarbiavo su užsienio tarnybomis 21 tyrimo atveju, palyginus su 18 atvejų 2016 m. Generalinė prokuratūra gavo ir patenkino vieną prašymą dėl ekstradicijos (nė vieno 2016 m.) ir išdavė 5 Europos arešto orderius prekybos žmonėmis bylose (6 orderius 2016 metais). 2015 m. buvo pradėti tirti kaltinimai vaikų namų direktoriui, kuris seksualiai išnaudojo berniukus ir vadovavo pedofilų tinklui institucijos viduje. 2017 m. balandžio mėn. teismas nuteisė buvusį direktorių už seksualinį išnaudojimą skirdamas įkalinimą 3 metams 10 mėnesių, su bausmės atidėjimu 3 metams, bauda ir draudimu dirbti bet kokioje viešoje ar privačioje ugdymo ar rūpybos institucijoje penkerius metus.

Nors bazinių mokymų policijos pareigūnams metu skirta tik viena valanda prekybai žmonėmis temai, šalies policijos pajėgos organizavo 3 prekybos žmonėmis nusikaltimų tyrimui skirtus seminarus 55 policijos pareigūnams. Pasienio apsaugos tarnyba organizavo 2 prekybai žmonėmis skirtus seminarus 43 pasienio pareigūnams. 2017 m. kovo mėn. Nacionalinė teismų administracija organizavo 2 mokymus 82 teisėjams ir teismo asistentams apie tai, kaip bendrauti su aukomis teismo proceso metu, taip pat ir su vaikais. O spalį buvo organizuoti mokymai 78 teisėjams ir teismo asistentams dėl prekybos žmonėmis teisinio apibrėžimo, iššūkių įrodant prekybos žmonėmis nusikaltimus ir teismo salės praktikų. Ataskaitiniu laikotarpiu 8 specialiai apmokyti prokurorai dalyvavo regioninėje konferencijoje, skirtoje kovai su prekyba žmonėmis. 37 prokurorai dalyvavo 6 prekybos žmonėmis

mokymuose visoje šalyje. Pasak prokurorų, didžiausia problema sprendžiant prekybos žmonėmis bylas išlieka tinkamų įrodymų surinkimas.

APSAUGA

Vyriausybė ėmėsi pastangų geriau apsaugoti ir padėti aukoms. 2017 m. nustatyta 60 aukų (2016 m. – 41); 8 iš šių aukų buvo nepilnamečiai, kai tuo tarpu 2016 m. jų skaičius siekė 4. Vyriausybės finansuojamos NGO parėmė 219 prekybos žmonėmis aukų ir rizikos grupėje esančių asmenų (2016 m. – 179 aukas). Centrinė valdžia skyrė 115 000 eurų (138 060 JAV dolerių) NVO paramos aukoms programoms vykdyti, 2016 m. suma siekė 81 000 eurų (97 240 JAV dolerių). 2017 m. 13 aukų bendrai gavo apie 34 000 eurų (40 820 JAV dolerių) paramos. Vyriausybė padėjo 9 užsienyje išnaudotiems asmenims iš Lietuvos gauti reikiamus dokumentus, teikė jiems konsultacijas bei bendradarbiavo su vietos NVO dėl papildomos pagalbos ir informacijos suteikimo. Valdžios institucijos įgyvendino formalius aukų nustatymo ir perdavimo mechanizmus, tačiau stebėtojai pranešė, jog valdžios institucijos kai kur šalyje nepilnai jomis naudojosi. Stebėtojai pranešė, jog tendencija, kai vietos valdžios pareigūnai kaltina prekybos žmonėmis aukas, išliko, ypač kaimo vietovėse.

Valdžia ėmėsi reformuoti institucinės vaikų globos sistemą priimdama naujus teisės aktus, nustatančius, jog laikina vaiko globa vaikų globos namuose negali viršyti 12-os mėnesių, o vaikų iki 3 metų globa vaikų globos namuose galima tik išskirtiniais atvejais ir neilgesniam nei 3 mėnesių laikotarpiui. Vyriausybė reformos įgyvendinimui skyrė 2,7 mln. eurų (3,2 mln. JAV dolerių). Nors reformos tikslas – perkelti visus vaikus iš institucijų į šeimas iki 2020 metų, valdžios pareigūnai ir toliau nukreipdavo nukentėjusius vaikus į daugiafunkcinius globos namus, nes specialių prieglaudų, pritaikytų nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiems vaikams, nėra. Pasak NVO, vaikų priežiūros institucijos stokojo žinių atpažinti prekybos vaikais ženklus, ypač kaimo vietovėse. Seksualiai išnaudoti vaikai galėjo kreiptis pagalbos į nacionalinį paramos centrą Vilniuje.

Penki valstybės finansuojami vyrų krizių centrai galėjo suteikti pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, taip pat ir suteikti prieglobstį; Vyriausybės ataskaitos duomenimis, per ataskaitinį laikotarpį 103 nukentėjusiems vyrams buvo suteikta pagalba. Nukentėję asmenys nebuvo linkę bendradarbiauti su teisėsauga, nes prekiautojai žmonėmis jiems grasindavo šiems įeinant ir išeinant iš teismo salės.

Ekspertai nustatė aukų apsaugos trūkumą tyrimo ir teismo proceso metu. Siekiant išvengti pakartotinio prekybos žmonėmis aukų traumavimo, teismuose vis dažniau aukų liudijimai buvo iš anksto įrašomi į vaizdo laikmenas, nes baudžiamajame kodekse egzistuoja reikalavimas, kad aukos liudijimas yra būtinas. Teisės aktai numatė 30 dienų laikotarpį, per kurį prekybos žmonėmis aukos iš užsienio gali nuspręsti, ar bendradarbiaus su teisėsauga; su teisėsauga bendradarbiaujančios aukos iš užsienio galėjo gauti laikiną apgyvendinimą. 2017 m. aukų iš užsienio buvo 20, 2016 m. – 1. Nors aukoms buvo suteikiamas advokatas, stebėtojų nuomone, advokatai turėjo labai nedidelę darbo su prekybos žmonėmis bylomis patirtį. NVO dažnai samdydavo privačius teisininkus aukoms ginti. 2017 metais 13 aukų buvo suteiktos kompensacijos.

PREVENCIJA

Vyriausybė dėjo daugiau pastangų vykdyti prevencinį darbą. Vyriausybė toliau vykdė 2017-2019 metų nacionalinį veiksmų planą ir vadovavo tarpinstitucinei komisijai, koordinuojančiai kovos su prekyba žmonėmis pastangas. Savivaldybių lygmeniu Vyriausybė inicijavo kovos su prekyba žmonėmis darbo grupių steigimą, veiksmų planus, apjungiančius pagrindinius pilietinės visuomenės segmentus, ir vietos perdavimo mechanizmus. Vidaus reikalų ministerija skyrė 10 000 eurų (12 000 JAV dolerių) Anglijos lietuvių sukurtai informuotumo didinimo kampanijai, skirtai informuoti lietuvius apie prekybos žmonėmis rizikas. Šią kampaniją sudarė prevenciniai vaizdo klipai ir skrajutės apie prekybos žmonėmis grėsmes su informacija apie tai, kaip ir kur gauti pagalbą. Ši produkcija buvo išdalyta Anglijos lietuvių bendruomenėms per lietuvių kalba leidžiamus laikraščius, naujienų portalus ir socialinius tinklus. Nuo spalio iki gruodžio mėn. Vyriausybės, teisėsaugos ir NVO atstovai dalyvavo prevencijos kampanijoje, kurią organizavo Vidaus reikalų ministerija, bendradarbiaudama su regiono savivaldybėmis. Be to, buvo išdalinta 18 000 informacinių lapelių trimis kalbomis (lietuviškai, rusiškai ir angliškai), kuriuose buvo nurodyti prekybos žmonėmis indikatoriai ir kontaktinė informacija. Vyriausybė skyrė lėšų NVO seminarams, paskaitoms, diskusijoms, susitikimams ir trims konferencijoms prekybos žmonėmis tema organizuoti. Šiuos renginius aplankė daugiau nei 1 000 žmonių. Policija skelbė ir tikrino el. pašto paskyrą, kuria galėjo naudotis žmonės, norintys pranešti apie galimus prekybos žmonėmis atvejus ar ieškantys konsultacijos. Asmenys, prisidėję prie prostitucijos skatinimo, buvo baudžiami baudomis. Valstybinė darbo inspekcija, bendradarbiaudama su NVO,

trečiųjų šalių piliečiams dalino lankstinukus apie išnaudojimo darbui rizikas. 2017 m. gegužės mėn. inspekcija atliko verslo įdarbinimo praktikų patikrinimus, atkreipdama dėmesį į tai, ar verslas samdė trečiųjų šalių piliečius ir ar laikėsi teisės aktų, susijusių su prekyba žmonėmis. Be to, inspekcija ir policija vykdė statybos aikštelių patikrinimus siekdamos užtikrinti, kad darbdaviai laikosi įstatymų, susijusių su trečiųjų šalių piliečiais, ypatingą dėmesį skiriant darbininkams iš Ukrainos. 2017 m. spalį Vidaus reikalų ministerija, bendradarbiaudama su užsienio vyriausybe ir NVO, surengė mokymus 40-ai socialinių darbuotojų apie dingusių ir išnaudojamų vaikų prevenciją. 2017 m. 35 inspektoriai dalyvavo penkiose inspekcijos organizuotose mokymo sesijose.

BENDROS PREKYBOS ŽMONĖMIS PADĖTIES ŠALYJE APRAŠYMAS

Pranešama, jog per pastaruosius penkerius metus Lietuva buvo moterų ir mergaičių prostitucijos šalis tiekėja, tranzitinė šalis ir priimančioji šalis, taip pat darbui bei kriminalinei veiklai išnaudojamų vyrų šalis tiekėja ir priimančioji šalis. Teisėsauga praneša, jog dauguma prekybos žmonėmis atvejų buvo susiję su lietuvių organizuotais prekybos žmonėmis tinklais, orientuotais į aukas iš Lietuvos. Prekiautojai žmonėmis buvo nusitaikę į bedarbius ir vaikus iš vargingų ir rizikos šeimų dažniausiai per internetą, socialinius tinklus ir laikraščius. Prekiautojai žmonėmis išnaudoja suaugusius ir vaikus iš Lietuvos kriminalinei veiklai, pvz., vagystėms iš parduotuvių, ir lietuves moteris prostitucijai Vakarų Europoje ir Skandinavijoje. Moterų ir mergaičių išnaudojimo prostitucijai šalies viduje padėtis išliko nepakitusi. Pranešama, jog padaugėjo vyrų, nukentėjusių nuo priverstinio darbo ir priverstinės kriminalinės veiklos. Jų skaičius sudarė didžiausią procentą nustatytų prekybos žmonėmis aukų. Darbininkai iš Ukrainos, Nepalo ir Kinijos, ieškantys geresnio gyvenimo ir geriau apmokamo darbo Lietuvoje, susiduria su pavojumi tapti išnaudojimo darbui aukomis žemės ūkio ir statybos sektoriuose. Apie 4 000 berniukų ir mergaičių, gyvenančių 90-yje vaikų globos namų, susiduria su itin didele rizika tapti prekybos žmonėmis aukomis.